

İğdiş Sözcüğü Nereden Geliyor?

Serkan Şen*

İğdiş Sözcüğü Nereden Geliyor?

Bu makalede Türkçe Sözlük'te "Erkeklik bezleri çıkarılarak veya burularak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirilmiş olan (hayvan ve özellikle at)." tanımı getirilip Farsça'dan dilimize geçtiği ifade edilen iğdiş sözcüğü üzerinde durulacaktır. İlk defa Karahanlı dönemi metinlerinde görülen sözcüğün Türkçe kökenli olması gerektiği, gerekçeleriyle birlikte ortaya konulacaktır. Divan-ı Lugat'it Türk'te sözcüğü *igdiş* yerine *ögdeş* biçiminde okumanın sakıncaları sıralanacaktır. Türkiye Türkçesindeki iğdiş'in, Kutadgu Bilig' deki *igdişçi* sözcüğünde belirginleşen ve hayvan yetiştirme işini karşılayan *igdiş* kullanımından geldiği vurgulanacaktır.

Anahtar Sozcukler: İğdiş, Etimoloji, Eski Türkçe, Karahanlı Türkçesi, Evlatlık

Where Does The İğdiş Word Come From?

In this article, the word iğdiş expressed to come from Persian language and defined as 'The one (animal especially the horse) who is made not to do his male duty by taking out his testes' in Turkish Dictionary will be focused on. It is first seen in Karakhanid texts and that the word should be rooted from Turkish will be exposed with its facts. The objections of reading it as *ögdeş* instead of *igdiş* in Divan-ı Lugat'it Türk will be arranged. It will be emphasized that the iğdiş in Turkey Turkish, get clears with *igdişçi* in Kutadgu Bilig and comes from the iğdiş usage which meets the animal growing duty.

Key Words: İğdiş, Etymology, Old Turkish, Karakhanid Turkish, Adopted Child

* Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
serkansen@omu.edu.tr

Türkçe Sözlük'te sıfat olduğu belirtilip “Erkeklik bezleri çıkarılarak veya burularak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirilmiş olan (hayvan ve özellikle at).” tanımı getirilen iğdiş sözcüğünün Farsça ‘ikdiş’ ten dilimize geçtiği açıklanmaktadır (TS: 939). Eski Türkçe üzerine çalışan biri olarak sözcüğün kökeni üzerine yapılan bu değerlendirmeye oldukça şaşırdığımı söylemeliyim. Zira, *iğdiş*’i Türkçe’nin kadim fiillerinden *igid-*’e bağlayan kafamdaki kurgu ile onu Fars asıllı gösterme yaklaşımı hayli çelişmekte idi. Beklenmedik bu şaşkınlığın ardından “Yanılıyor muyum?” düşüncesiyle Clauson’un etimolojik sözlüğüne baktığımda *iğdiş* ile ilgili şu bilgilere rastladım:

“Sözcük *igid-* fiilinden gelmekte ve ‘besi hayvanı’ karşılığında bulunmaktadır. Buradan daha sonra ‘melez’ anlamı kazanmıştır. Güneybatı şivelerinden Osmanlıca ve onun devamı durumundaki Türkiye Türkçesinde ‘iğdiş etme’ bağlamında yaşamaktadır. Persçe’ de ‘melez’ anlamında *ikdiş* diye bir söz geçmekte, Redhause bunu Osmanlıcadaki *iğdiş*’in kaynağı olarak göstermektedir. Sözcük Çağataycada *igdiç* biçiminde son sesi ç’li olarak seslendirilmiştir. Ayrıca Kaşgarlı Mahmud’un ‘ana bir kardeş’ olarak tanımladığı sözcüğün *iğdiş* yerine *ögdeş* biçiminde okunması daha doğru olacaktır” (EDPT: 103).

Sözcüğün XIII. yüzyıla kadarki kullanımlarının da örneklendirildiği EDPT’nin *iğdiş* maddesinde verilen bu bilgilerin üzerinde durmak gerekir.

Clauson’un açıklamaları, bir yandan *iğdiş*’i Türkçe kökenli gösterme yaklaşımını desteklerken diğer yandan yeni sorunları karşımıza çıkarmaktadır. Bu sorunların başında *iğdiş*’in “besi hayvanı” olarak tanımlanması yer alır. Sözcük *igid-* fiilinden geliyorsa, fiile getirilen –Xş ekinin Karahanlı döneminde soyut kavramlar ile fiilin ifade ettiği hareketi gösteren isimler yaptığı (Hacıeminoğlu 1996: 26) göz önünde tutulduğunda *iğdiş*’in ‘besleme, büyütme, yetiştirme’ kavramlarını karşılaması gerekir. Oysa, Clauson’un ‘besi hayvanı’ tanımı kavram yerine varlığa işaret etmektedir. Ayrıca, *igid-* Eski Türkçede yazıtlardaki *bodunug igideyin* “halkı besleyip doyurayım” (Tekin 1995: 46-47) örneğindeki gibi insanlar için de kullanılabilir. Clauson’un tanımı ise yalnızca hayvanları içermektedir. Değinilen bu sorunlara şöyle bir açıklama getirmek mümkündür: “*iğdiş*’in ifade ettiği ‘besleme, büyütme, yetiştirme’ kavramlarının Eski Türkçede genellikle hayvanlarla ilişkilendirilmesi, sözcüğün Clauson tarafından ‘besi hayvanı’ biçiminde anlaşılmasına yol açmıştır”. Nitekim Faruk Sümer de İslam Ansiklopedisi’nin *iğdiş* maddesinde bu doğrultuda görüş beyan etmiştir. “Terbiye etmek, beslemek ve yetiştirmek” anlamına gelen *igid-* fiilinden türediğini düşündüğü *iğdiş*’in geçmişteki “terbiye edilmiş kişi” anlamının sonradan kazandığını

“hadım edilmiş insan ve hayvan” anlamıyla bağlantılı olabileceğini dile getirmiştir (Sümer 2000: 524).

Bu açıklamalarla sözcüğün anlam boyutundaki sorunlar aşılabilsede seslendirilişine ilişkin belirsizlik sürmektedir. Clauson, DLT’de *igdiş* biçiminde hareketlenen sözcüğün *ögdes* okunmasını teklif etmektedir. Onun bu teklifi DLT yayıncıları Dankoff ve Kelly tarafından da kabul görmüştür. Araştırmacılar sözcüğün DLT’de yanlış seslendirildiğini ifade ederek *igdiş* yerine *ögdes* okuyuşunu benimsediklerini ifade etmişlerdir (Dankoff- Kelly 1984: 345). Bu görüşe Faruk Sümer (Sümer 1985: 10-11) ve Marcel Erdal (Erdal 1991: 267) gibi bilim adamları da katılmıştır. Ayrıca, Kutadgu Bilig dizininin hazırlanışında bu görüşten etkilenildiği anlaşılmaktadır. Zira, Reşit Rahmeti Arat’ın *igdiş* diye okuduğu sözcük, dizinde, DLT’deki gibi “anaları bir olan” biçiminde anlamlandırılmış, parantez içinde “*ögdes*” açıklaması yapılmıştır (KB III: 189). Ancak, aynı sözcüğün hem DLT’de hem de KB’de yanlış yazılması ihtimali son derece zayıftır. Ayrıca, DLT’nin Besim Atalay yayımındaki Arap harfli kısmında her iki ‘i’ye karşılık gelen esrelerin belirtilmesi (DLT III: 382) de *ögdes* okuyuşunu güçleştirmektedir. Bunların yanında varsayılan *ög+des* okuyuşunun kökü konumundaki *ög*’ün, “anne” karşılığıyla DLT ve KB’de görünmemesi de Clauson’un önerisini zora sokmaktadır. Bütün sıralananlardan daha da ilginç KB dizininde *igdiş*’e getirilen ‘anaları bir olan’ tanımı (KB III: 189) ile sözcüğün geçtiği bağlamların örtüşmesidir. Şöyle ki: KB’de üç yerde *igdiş*’e rastlanır. İlki 1554. beyittir. Bu beyitte Ögdülmüş hükümdara cevap verirken *men igdiş kuluñ men tapugçı seniñ* (KB I: 172) / “Ben senin himaye ettiğin bir kulunum, senin hizmetkârımın” (KB III: 120) demektedir. İkincisi 2884. beyittir. Bu beyitte Ögdülmüş hükümdara içkici başının nasıl olması gerektiğini anlatırken *öz igdiş kerek ked smamış yılın* (KB I: 299) / “Öz kardeşlerinden ya da uzun yıllar iyice tecrübe edilmiş” (biri olmalıdır) (KB II 212) tavsiyesinde bulunmaktadır. Üçüncüsü 5590. beyittir. Burada, toplumsal tabakaların görevleri anlatılırken *yime yulkiçi igdiş öklitsüni* (KB I: 555) “Hayvan besleyenler de onları çoğaltsınlar” (KB II: 400) biçiminde hayvancılıkla uğraşanların yapması gereken belirtilmiştir. Görüldüğü gibi *igdiş* 1554. beyitte ‘himaye etmek’ ile; 5590. beyitte ‘beslemek’ ile ilgili kullanılmaktadır. Bu kullanımların “anaları bir olan” tanımından uzaklığı ortadadır. Belirtilen tanıma en yakın olan 2884. beyitteki ‘kardeşleri’ kullanımı ise iki açıdan sakıncalıdır. Birincisi, “anaları bir olan” öz değil üvey kardeşdir. İkincisi, hükümdarın öz ya da üvey kardeşini içkici başı tayin ettiği görülmemiştir. Bu hem hükümdar kardeşine uygun bir mevki değildir hem de taht kavgasında taraf olabilecek kardeşe hükümdarı zehirleme fırsatını verdiğinden kaçınılması gereken bir durumdur. 2884. beyitteki kardeşle kastedilen dost ise, dostu kastetmek için ‘üvey kardeş’ ten daha uygun pek

çok seçeneğin bulunması bu ihtimali zayıflatmaktadır. Ortaya çıkan durumda KB' in 2884. beytindeki *öz igdiş* tabirini 'öz kardeş' diye anlamak uygun değildir.

Bence, KB' de üç farklı bağlamda üç farklı anlam gösterecek biçimde kullanılan *igdiş*'i "anaları bir olan" tanımına hapsedmek yerine, *igid-* ten yola çıkarak açıklamak gerekir. Sözcük *igid-* ile ilişkilendirildiğinde biçim bilimi açısından şöyle izah edilebilir: *igid-* fiili, Eski Türkçede 'yoğun, sıkı, sağlam' karşılığında bulunan ve saymaca bir *yig-* kökünden türediği düşünülen (EDPT: 911) *yigi* ismine dayanmaktadır. Türkçe'de ön seste bulunan 'y' ünsüzünün bazı sözcüklerin başında kararsızlık gösterdiği bilinmektedir (Demir 2001: 540). Bu kararsızlık, *yigi* isminden +d- ekiyle türetilen *igid-* fiilinin oluşumunda da (Erdal 1991: 491) kendisini göstermiş; fiilin başında görülmesi beklenen 'y' ünsüzü kullanılmamıştır. *igid-* fiiline -Xş eki getirildiğinde Eski Türkçe için doğal olan vurgusuz orta hecenin dar ünlüsünün düşmesi olayı (Hacıeminoğlu 1996: 4) gerçekleşmiş, ortaya *igdiş* sözcüğü çıkmıştır.

Sözcüğün anlam bilimi açısından gelişimini ise şöyle aşamalandırabiliriz: (y)*yigi* 'yoğun, sıkı, sağlam' > *igi+d-* 'yoğun, sıkı, sağlam hale getirme yani, besleme, büyütme, yetiştirme' > *igdiş* 'besleme, büyütme, yetiştirme işi'. Fakat, KB' deki *igdiş*'i yalnızca 'besleme, büyütme, yetiştirme işi' biçiminde izah etmek mümkün değildir. Zira, sözcük KB'de varlık için de kullanılmıştır. Bu durum KB'deki *igdiş* ile Türkiye Türkçesindeki "besleme" sözcükleri arasında kurulacak bir paralellikle aydınlatılabilir. Türkiye Türkçesinde "besleme"nin birinci anlamı "besleme işi"dir (TS: 249). KB' deki *igdiş* de temel olarak 'besleme, büyütme, yetiştirme işi'ni anlatmaktadır. Nitekim, KB 1554. beyitteki *men igdiş kuluñ men tapugçı seniñ* (KB I: 172) / "Ben senin himaye ettiğin bir kulunum, senin hizmetkarınım" (KB III: 120) mısraını 'Ben senin besleyip büyüttüğün bir kulunum, senin hizmetkârınım' diye anlayabiliriz. KB 5590. beyitteki *yime yulkaçı igdiş öklitsüni* (KB I: 555) mısraını ise "Hayvan besleyenler de onları çoğaltsınlar" (KB II: 400) yerine 'Hayvan besleyenler de hayvan yetiştirmeyi artırsın' biçiminde anlamak mümkündür. Türkçe Sözlük' te "besleme"ye verilen ikinci anlam ise "Evlatlık olarak alınan, ev işlerinde çalıştırılan kız"dır (TS: 249). "Besleme", halk arasında kızlarla sınırlı kalmayıp genel anlamda evlatlık olarak yetiştirilenler için kullanılabilir (Demiray 1984: 43). KB 2884. beyitte *öz igdiş kerek ked snamış yılın* (KB I: 299) ifadesinde *igdiş*'in kullanımı "besleme"nin TS' deki ikinci anlamı ile karşılanabilir. Bu durumda ifadeyi "Öz kardeşlerinden ya da uzun yıllar iyice tecrübe edilmiş (biri olmalıdır)" (KB II 212) yerine 'Kendi beslemelerinden ya da uzun yıllar iyice tecrübe edilmiş' (biri olmalıdır) biçiminde anlamak gerekir. "Besleme" ile *igdiş* arasındaki benzerlik bir adım daha ileri götürülüp Türkçe'nin evlatlık kavramını karşı-

lamadaki mantığının göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu mantığın başka bir örneği de Türkiye Türkçesindeki “yetiştirme” sözcüğüdür. Sözcük TS’ de “1. Yetiştirmek işi. 2 Birinin koruyuculuğunda yetişen kimse” karşılığındadır (TS: 2176). “Yetiştirme” tıpkı “besleme” gibi evlatlık kavramını yansıtabilmektedir (Demiray 1984: 43). Aynı mantığın yansımalarını günümüz Türk şivelerinde de görmek mümkündür: Başkurt Türkçesi: *asırav* ‘beslemek’ (KTLS: 62) > *asrav-ğa alğan bala* ‘evlatlık’ (KTLS: 228); Kırgız Türkçesi: *bağû* ‘beslemek’ (KTLS: 62) > *bakma bala* ‘evlatlık’ (KTLS: 228); Özbek Türkçesi: *äsramäk* ‘beslemek’ (KTLS: 63) > *äsrandi* ‘evlatlık’ (KTLS: 229); Tatar Türkçesi: *asrau* ‘beslemek’ (KTLS: 63) > *asramağa* ‘evlatlık’ (KTLS: 229); Uygur Türkçesi: *ösrütme* ‘beslemek’ (KTLS: 63) > *asrandi* ‘evlatlık’ (KTLS: 229).

Anadolu ağızlarında besleme fiili ile bağlantılı olarak görülen *beslek*, *beslenki*, *beslenti*, sözcüklerinin ‘evlatlık’ anlamına gelmesi (DS II: 640) de böylesi örneklerdendir. Ayrıca, besleme ile ilgisi açıkça anlaşılan *beslengi* sözünün XIV yüzyıldan itibaren Anadolu sahasında ‘besleme, evlatlık’ anlamıyla görülmesini de (TTS I: 526) örnekler zincirine ekleyebiliriz. Verilen örnekler bizi Türkçe’nin evlatlık kavramını karşılama mantığına dair şu yargıya ulaştırır: “Türkçe evlatlık kavramını karşılama ‘beslemek, bakmak, büyütme, yetiştirme’ anlamlarına gelen fiillerden yararlanmaktadır.”

Bu yargıdan hareketle DLT’deki *igdiş* şu şekilde açıklanabilir: Karahanlılarda ataerkil bir yapının hakim olduğu (Genç 1997: 68) düşünüldüğünde, o dönemde, farklı babadan doğanın ikinci dereceden evlat, yani bir nevi evlatlık sayılması gayet doğaldır. Nitekim, DLT’deki *kañdaş kuma urur igdiş örü tartar*: “Baba bir olanlar birbirini çekemedikleri için çok dövüşürler. Ana bir kardeşler aralarında sevgi olduğu için birbirine yardım ederler” (DLT III: 382) sözü bu durumu desteklemektedir. Çünkü, baba bir evlatların çekişmesinde soydan gelen haklara sahip olabilme gayeti yatmaktadır. Ancak, yalnızca annesi ortak olanın böyle bir hakkı dolayısıyla sıkıntısı yoktur. Bu da taraflardan birini -igdişi- daha anlayışlı yapar. Farklı babadan doğanı evlatlık mertebesinde görmenin etkisiyle “Türkçe’de beslemek anlamındaki fiilin evlatlık kavramının karşılama kuralı *igdiş* sözcüğünün oluşumunda da işlenmiştir. Böylece “beslemek, büyütme, yetiştirme” anlamındaki *igid-* fiilinden DLT’ de “anaları bir olan” karşılığında geçen *igdiş* sözcüğü türetilmiştir. Dolayısıyla sözcüğü *igdiş* olarak okumak, zoraki izahlardan kaçınarak *ögdeş* okuyuşunu bir kenara bırakmak gerekir.

Buraya kadar yapılan yorumlar başlangıçta ‘besleme, büyütme ve yetiştirme işi’ni anlatan *igdiş*’in anlamının iki farklı yönde geliştiğini ortaya koymaktadır.

Bunlardan ilki sözcüğün yaygın olarak hayvanlar için kullanılmasından, özelde, ‘hayvan yetiştirmeyi’ anlatır hale gelmesidir. Bunun en güzel örneği KB’ te görülen *igdişçi* sözcüğünün “hayvan yetiştiricisi “ olarak tanımlanmasıdır (KB III: 189). Hatta, KB’ in 59. bölümü *igdişçi*’lerle münasebetin nasıl olması gerektiğine ayrılmıştır. Buradan yola çıkarak sözcüğün “besleme, büyütme, yetiştirme” anlamından ilk sapmanın hayvanlar için kullanımında meydana geldiği sonucuna varabiliriz. Zira, *igdişçi* ‘hayvan yetiştiricisi’ gibi *igdiş*’ten türemiş bir sözcüğün varlığı *igdiş*’in hayvanlarla ilişkili kullanımının yaygınlaşmasını geriye götürmemizi gerektirmektedir. *igdiş*’in ikinci kullanımı ise, ‘besleme’ mantığından hareketle, Türk soy sisteminde ikincil evlat ya da evlatlığa denk gelen “anne bir kardeş”tir. Sözcük bu anlamıyla Farsça’ya da geçmiştir (TMEN II: 92). Doerfer, Farsça’ da “melez” karşılığında bulunan *ikdiş*’ in Eski Türkçedeki *igid-* ‘beslemek, büyütme’ filinden türemiş *ig(i)diş*’ten alıntı olabileceğini ifade etmektedir (TMEN II: 92-93). Farsça’ da *ikdiş* ya da *yikdiş* biçiminde görülen bu sözcük Arapça –el- muvelled- sözcüğüyle karşılanmaktadır. El- muvelled ‘babası Arap, anası Arap olmayan kimse’ demektir (Sümer 1985: 12). Sözcüğün Farsça’da da hayvanlar özellikle de melez atlar için kullanılabilmesi dikkat çekicidir (Sümer 1985: 14). Selçuklu dönemi Anadolu’da XII. ve XIII. yüzyıllarda bilhassa büyük şehirlerdeki maliye memurlarına *igdiş* denilmektedir (Sümer 1985: 14). Faruk Sümer bu grubun babalarının Türk, annelerinin ise yerli kadınlar olduğunu ifade etmiştir (Sümer 1985: 17). Tuncer Baykara ise yeni tarihî bulgular ışığında *igdiş*-başlıların veya *igdiş*lerin melez kökenli olduklarına dair düşünceyi yeniden gözden geçirmek gerektiğini vurgulamıştır (Baykara 1996: 686). Ona göre Selçuklu döneminde şehrin önde gelen kişilerine *igdiş* denilmektedir. Hatta şehirlerdeki ticarî hayatı *igdiş-başı* murakabe etmiştir. Bu sonuncu terim, mesela İbn Bibi’de aynen Türkçe’yle geçtiğinden Türkçe asıllı olması gerektiği de söylenebilir (Baykara 1996: 685). Ticaretle uğraşan *igdiş*ler, hayvan besleyip şehir halkını doyurdukları için bu adı almışlardır (Baykara 1996: 693).

Çıkış noktamıza dönecek olursak, “Erkeklik bezleri çıkarılarak veya burularak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirilmiş olan (hayvan ve özellikle at)” karşılığındaki ‘*igdiş*’i Farsça’ da “melez” anlamına gelen ‘*ikdiş*’ e dayandırmanın, yapılan açıklamalardan sonra, yerinde olmadığı anlaşılmaktadır. Üstelik, Farsça’ da “melez” anlamına gelen ‘*ikdiş*’in kökeninin Türkçe olduğu kuvvetle muhtemel iken bunda ısrar etmemek gerekir. Pekala, Türkçe Sözlük’teki *igdiş* DLT’ de “ana bir kardeş” anlamında görülürken Farsça’ ya geçen, bu dilde *ikdiş* telaffuzuna bürünüp ‘melez’ anlamı kazanan *igdiş*’ ten gelmiyorsa nereden gelmektedir? Kanaatimce Türkiye Türkçesindeki *igdiş*, KB’deki *igdişçi* sözcüğünde belirginleşen *igdiş* kullanımından gelmektedir. Bu kullanım sözcüğün

yukarıda değinilen ilk gelişim alanı yani “hayvan yetiştirme işi” ile ilgilidir. “Erkeklik bezleri çıkarılarak veya burularak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirilmiş olan (hayvan ve özellikle at)” tanımından anlaşıldığı gibi iğdiş edilen hayvanın enerjisini başka yerlerde kullanmasının önüne geçilir. Tasarruf edilen bu enerji hayvanın göreceği işte harcanır. Hayvan, besiyeye çekilmiş ise semizleşir, sabana koşulmuşsa uysal ve dirençli olur, binek ise hızı ve dayanıklılığı artar vs. Dolayısıyla kendisinden en iyi faydalanılacak duruma getirilmiş olur. Eski Türkçede ‘hayvan yetiştirme işi’ni anlatan *iğdiş* sözcüğü ile günümüzde, ‘yararlanacak alanda yetkinliğe ulaşmış hayvan’ için kullanılan ‘iğdiş’ niteleyicisi arasındaki yakınlık kanaatimin temelini oluşturmaktadır. Ayrıca *iğid-* ile *tut-* fiilleri arasında kurulabilecek şu paralellik de kanaatimi desteklemektedir: Bugün kullandığımız *tut-* fiili “Denetimi ve yetkisi altına almak; desteklemek, birinden yana çıkmak” gibi anlamları bünyesinde barındırmaktadır (TS: 2012). Sözcük, bu anlamları ile ilişkili olarak Eski Türkçede “muhafaza etme, koruma” karşılığında görülür (EDPT: 451). Özellikle Eski Uygurcadaki *iğid nomuğ törüg tutugma* “yanlış öğretiyi muhafaza etme” ve *küyü küzetü tutmakları bolzun* “gözeterek muhafaza etmeleri gerçekleşsin” örneklerinde (EDPT: 451) bu durum açıkça gözlenmektedir. Eski Türkçede ‘muhafaza etme, koruma’ anlamındaki *tut-*’tan türediğini düşündüğüm *tutuk* DLT’ de “enenmiş, iğdiş edilmiş” anlamındadır (DLT I: 380). *tut-* fiiline -(X)ıncı eki getirilerek türetilen *tutunçu* (Erdal 1991: 289) ise DLT’ de *tutunçu oğul*: “evlatlığa alınmış oğul” örneğinde karşımıza çıkar (DLT III: 375). Aynı kökün iki farklı anlam alanında gelişebildiğini gösteren ve *iğid-* fiilinin anlam gelişimiyle bire bir örtüşen bu paralellik günümüzdeki ‘iğdiş’ i açıklamak adına önemlidir.

Sonuç olarak, Türkiye Türkçesindeki iğdiş’in TS’ de öne sürüldüğü gibi Farsça’dan alıntı olması mümkün değildir. Sözcüğü Farsça kökenli gösterme yaklaşımları hatalıdır. Hatayı tekrardan kaçınmak gerekir.

Kaynaklar

- ARAT, Reşit Rahmeti (1979) , *Kutadgu Bilig III Indeks*, haz. Kemal Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce, İstanbul: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1999), *Kutadgu Bilig I Metin*, Ankara: TDK Yayınları.
- ARAT, Reşit Rahmeti (1999), *Kutadgu Bilig I Metin*, Ankara: TDK Yayınları.
- ARAT, Reşit Rahmeti (2003), *Kutadgu Bilig II Çeviri*, Ankara: TTK Yayınları,
- ATALAY, Besim (1998), *Divanü Lûgat-ut-Turk Tercümesi I-IV*, Ankara: TDK Yayınları.

- BAYKARA, Tuncer (1996), “Selçuklular Devrinde İğdişlik ve Kurumu”, *Türk Tarih Kurumu Belleten*, LX, 229, 661-693.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972), *An Etymological Dictionary of Pre- Thirteenth Century Turkish*, Oxford: Clarendon Press.
- DANKOFF, Robert ve James KELLY (1984), *Mahmūd al -Kāşyarī: Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān luyāt at-Turk) II*, Washington: Harvard University Printing Office
- DEMİR, Necati (2001), “ ‘Yılık’ Kelimesi Üzerine”, *Türk Dili*, S. 593, 538-541.
- DOERFER, Gerhard (1965), *Türkische und Mohgolische Elemente im Neupersischen II*, Wiesbaden: Franz Steiner Verlag.
- ERDAL, Marcel (1991), *Old Turkic Word Formation A Functional Approach to the Lexicon*, Wiesbaden: Otto Harrassowitz
- GENÇ, Reşat (1997), *Kaşgarlı Mahmud'a Göre XI. Yüzyılda Türk Dünyası*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (1996), *Karahanlı Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- Kültür Bakanlığı (1991), *Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- SÜMER, Faruk (1985), “Selçuklu Tarihinde İğdişler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 34, 9-23.
- SÜMER, Faruk (2000), “İğdiş”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 21, 524-525.
- TDK (1993), *Derleme Sözlüğü II* Ankara: TDK Yayınları
- TDK (1996), *Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü I-VI*, Ankara: TDK Yayınları.
- TDK (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları
- TEKİN, Talat (1995), *Orhon Yazıtları -Kültigin, Bilge Kağan, Tunyukuk-*, İstanbul: Simurg Yayınları.

Kısaltmalar

DLT -I, II, III, IV-: Divanü Lûgat-it-Türk

DS: Derleme Sözlüğü

EDPT: An Etymological Dictionary of Pre- Thirteenth Century Turkish

KB- I, II, III-: Kutadgu Bilig

KTLS: Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü

TMEN: Türkische und Mohgolische Elemente im Neupersischen

TS: Türkçe Sözlük

TTS: Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü